

Ομολογώ πως αδυνατώ να επικοινωνήσω ουσιαστικά με το θεωρητικό μέρος της εργασίας, που κινείται σ' ένα υψηλό επίπεδο αφαιρετικότητας. Ως εκ τούτου δεν έχει και νόημα να εκφράσω κριτικές ενστάσεις και σκέψεις ως προς την εφαρμοσιμότητα και καταλληλότητα τέτοιων μοντέλων στις πολιτισμικές και κοινωνικές επιστήμες, και συγκεκριμένα στο θέατρο και τη Θεατρολογία. Αναφέρω και παρουσιάζω την εργασία όμως ως παράδειγμα, πως στη σύγχρονη Θεατρολογία εφαρμόζονται και μέθοδοι και μεθοδολογίες, από διάφορες πλευρές και σε διάφορα συμπραζόμενα, που δεν γίνονται «της μόδας» και δεν διαδίδονται και συζητούνται ευρύτερα.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

MICHAEL J. SIDNELL (ed.)

Sources of Dramatic Theory. Vol. 2: Voltaire to Hugo

Cambridge University Press 1994, σελ. XI, 278. ISBN 0-521-32695-8

Ανάμεσα στις συλλογές θεωρητικών κειμένων από την ιστορία του Ευρωπαϊκού Θεάτρου (βλ. και *Παράβασις* 1, 1995, σσ. 289 εξ., 294 εξ.) η τετράτομη σειρά του Michael Sidnell από το Πανεπιστήμιο του Toronto αξίζει ξεχωριστή προσοχή, γιατί είναι ιδιαίτερα φροντισμένη. Έχει δημοσιευτεί ως τώρα ο τόμος *Plato to Congreve* και θα ακολουθήσει *Hebbel to Bond* και ένας τέταρτος τόμος *Performance Theory*. Αυτή η απόφαση, να δοθεί τόσο μεγάλη έμφαση στις σύγχρονες εξελίξεις, δικαιολογείται αμέσως στην αρχή της Εισαγωγής: «In the final decade of the twentieth century, having survived a phase in which its very existence was in question, Western theatre flourishes; and it does so despite the dominance of dramatizations in other artistic media. One reason for this renewed vitality is that, having all but lost certain historic communicational and social functions to television, video, and film, theatre has reaffirmed its distinctiveness as a Hegelian mode of knowing through involvement ..., a medium for live actors performing for present spectators in real time. On this understanding, it has drawn on the performance traditions of many cultures as sources for renewal, and has partly thrown off the old submission to playwrights - or rather to writing - that has shaped its history for nearly five hundred years. But Western theatre has by no means surrendered its claims to the performance of literature: on the contrary, it has tended to widen its scope to include the staging of novels and other kinds of non-dramatic writing, in addition to the playscript which remain its staple material. / The fourth volume in this series will attempt to match the intercultural emphasis on performance that animates contemporary theatre, but this second volume (and the third) will be concerned, like the first, with ideas about drama as a social practice that assumes - sometimes questionably - the stage performance of works written for that purpose; and assumes also that the dramatic literary genre and theatrical performance are congruent. In Schlegel and Hegel... especially, this supposed congruence is founded on (performed) drama's unique capacity for combining the sensuous with the ideal» (σ. 1). Ο τέταρτος τόμος λοιπόν αναμένεται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί θα δώσει μια κανονιστική επιλογή των ανα-

ρίθμητων θεωρητικών γραπτών για τις τελευταίες θεατρικές εξελίξεις, και θα περιέχει, αναπόφευκτα, και μιαν αξιολόγηση και κρίση. Αν σκεφτούμε, για μια στιγμή μόνο, πως τα μελετήματα για τη σημειολογία του θεάτρου πρέπει στο σύνολό τους να ξεπερνούν τα 500, μια τέτοια «ταξινόμηση» σ' έναν σχολιασμό «κανόνα» της ανθολόγησης θεωρητικών κειμένων θ' αποτελέσει βοήθημα για όλους, γιατί ο συγγραφέας θα αναγκαστεί να επεξεργαστεί τις κυριότερες συνιστώσες και δεσπόζουσες - κατά την κρίση του βέβαια - των σύνθετων αυτών εξελίξεων.

Ως τώρα όμως η σειρά κινείται σε ιστορικά επίπεδα, όπου και προεργασίες ικανές υπάρχουν και η επιλογή είναι πιο εύκολη. Με ένα ολόκληρο επιτελείο (Barbara Kerslake, Lawrence Kerslake, Domenico Pietropaolo, Natalie Rewa, Jean Wilson) παρουσιάζει σε αγγλική μετάφραση - και πολλά κομμάτια μεταφράζονται εκ νέου για τη δημοσίευση στο βιβλίο αυτό - και σχολιάζει μια σειρά από κείμενα που αφορούν το 18^ο και το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, χοντρικά από το Διαφωτισμό στο Ρομαντισμό, όταν η θεωρητική δοκιμογραφία για το θέατρο βρίσκεται σ' ένα αποκορύφωμα και ιδίως η τραγωδία καταλαμβάνει μια κεντρική θέση στη φιλοσοφία του γερμανικού Ιδεαλισμού. Τα σχόλια, αλλά και τα μεταφρασμένα κείμενα χρησιμοποιούν ένα σύστημα ενδοκειμενικών παραπομπών σε συντομογραφία, που κάνει εξαιρετικά εύχρηστη τη σειρά και «πυκνή» την ανάγνωση, γιατί τέτοιες παραπομπές μπορούν να δοθούν, λόγω της συντομίας τους, μέσα στο κείμενο χωρίς υποσημείωση.

Μια «Introduction» του εκδότη μας εισάγει στην εποχή και τους κυριότερους προβληματισμούς σχετικά με το δράμα και το θέατρο. Ακολουθεί: 2) Sir Richard Steele (1672-1729): κάθε παρουσίαση αποσπασμάτων ενός θεωρητικού κειμένου συνοδεύεται από μια εισαγωγή, που δίνει βασικές πληροφορίες για το συγγραφέα και το έργο του, τις βασικές του αισθητικές και θεατρολογικές θέσεις, υποδείξεις για περαιτέρω μελέτη («For further reading»), και ύστερα τα ίδια τα αποσπάσματα σε αγγλική μετάφραση, τα οποία μπορεί να είναι ένα ή περισσότερα, εκτενή ή σύντομα, κι έχουν όλα ένα ψευδοτίτλο του εκδότη, που εισάγει αμέσως με μια ματιά - ιδιαίτερα χρήσιμο αυτό - στο θέμα των αναπτυσσομένων. Επίσης και μέσα στο κείμενο γίνονται παραπομπές σε άλλους θεωρητικούς με τη μέθοδο των συντομογραφιών ή δίνονται και παραπάνω εξηγήσεις σε υποσημειώσεις. Κατ' αυτόν τον πολύ συστηματικό τρόπο των πολλαπλών διευκολύνσεων μέσα σε λίγες σελίδες παρουσιάζονται οι θέσεις ενόχαστη ή συγγραφέα in essentia και ο σχετικά λεπτός τόμος είναι σε θέση να ασχολείται με μια πληθώρα θεατρικών θεωρητικών και να δώσει ένα πλήθος πληροφοριών και σχόλια.

Το απόσπασμα στην περίπτωση του Steele είναι παρμένο από τον πρόλογο του έργου *The Conscious Lovers*. Μερικές φορές παρατίθενται και αποσπάσματα από δραματικά έργα, αν αυτό διαφορτίζει το θέμα της θεωρητικής αντιμετώπισης του θεάτρου, ή αποσπάσματα από μυθιστορήματα, όπως στην περίπτωση του Γκαίτε. Ακολουθούν, με μια μάλλον χρονολογική σειρά: 3) Voltaire (1694-1778) με πολλαπλές αναφορές, 4) Pietro Metastasio (1698-1782), 5) Denis Diderot (1713-84) σε έκταση 33 σελίδων, 6) Carlo Goldoni (1707-93), 7) Samuel Johnson (1709-84), 8) David Hume (1711-76), 9) Mlle Dumesnil (1713-1803), 10) Carlo Gozzi (1720-1806), 11) Gotthold Ephraim Lessing (1729-81) σε έκταση 22 σελίδων, 12) Beaumarchais (1732-99), 13) Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), 14) Friedrich von Schiller (1759-1805), 15) Decrees and Documents of the French Revolution (1789-94), 16) Joanna Baillie (1761-1851), 17) Mme de Staël (1766-1817), 18) August Wilhelm Schlegel (1767-1845), 19) Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), 20) Samuel

Taylor Coleridge (1772-1834), 21) Heinrich von Kleist (1777-1811), 22) William Hazlitt (1778-1830), 23) Stendhal (1783-1842), 24) Victor-Marie Hugo (1802-85). Ακολουθεί βιβλιογραφία (σσ. 266 εξ.) και ευρετήριο (σσ. 272 εξ.).

Σε τέτοιες ανθολογίες κυριαρχούν συνήθως, συνειδητά ή ασυνειδητά και σε διαφορετική έκταση και ένταση, κάποια εθνοκεντρικά κριτήρια. Όμως εδώ, με πέντε Άγγλους, οκτώ Γάλλους, τρεις Ιταλούς και έξι Γερμανούς η εικόνα είναι αρκετά εξισοροποιημένη. Παραμένουν τα κριτήρια του αποκλεισμού και της επιλογής, ιδίως αν η ανθολογία αυτή συγκριθεί με άλλες παρόμοιες. Εδώ φανερώνονται κάποιες αδυναμίες, οι οποίες ωστόσο δεν χρειάζεται να συζητηθούν σε έκταση. Γιατί η λειτουργικότητα του εγχειρήματος έτσι και αλλιώς έγκειται στη βοήθεια για την προσέγγιση, την πρώτη πληροφόρηση, το εύχρηστο και ασφαλές της χρήσης, όπως τα λεξικά και οι εγκυκλοπαίδειες. Οι ανθολογίες δεν εξαντλούν ένα θέμα, ούτε πηγαίνουν βαθύτερα, και οι όποιες αξιολογήσεις παραμένουν συζητήσεις για την παρατέρα συστηματική μελέτη.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη - Ελληνικό Τμήμα

Κ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ (επιμ.)

Για το θέατρο του Νίκου Καζαντζάκη

Πρακτικά ημερίδας για τον εορτασμό των δέκα χρόνων από την ίδρυση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, Κρητική Εστία Αθήνα 10 Οκτωβρίου 1998, Αθήνα, Έκδοση Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη - Ελληνικό Τμήμα 2000, σελ. 126, 11ειν.

Περιοδικό *Ομπρέλα*, 45 (Ιούν.-Αύγ. 1999), αφιέρωμα στον Καζαντζάκη, σσ. 2-29.

Η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, που έχει την έδρα της στη Γενεύη και ιδρύθηκε το 1988, διοργάνωσε το 1998 μια ημερίδα για το θέατρο του Καζαντζάκη στην Κρητική Εστία στην Αθήνα, και τα πρακτικά της συνάντησης εκδίδει η Κ. Πετράκου. Το συμπαθητικό αυτό μικρό συνέδριο, που προλόγισε η πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της Εταιρείας, Κλεοπάτρα Πρίφτη (σσ. 7 εξ.), προβάλλει μια πλευρά του καζαντζακικού έργου, που έχει παραμεληθεί για πολύ καιρό και η οποία αξίζει επισταμένη μελέτη, γιατί κακώς επικράτησε η άποψη, πως τα δραματικά του έργα είναι «αντιθεατρικά». Συγκεντρώθηκαν εννέα μελετητές του έργου του μεγάλου Κρητικού και κατέθεσαν τις απόψεις τους σε ισάριθμες ανακοινώσεις. Η Χαρά Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου μίλησε με θέμα «Η θεατρική αισθητική του Νίκου Καζαντζάκη» (σσ. 9 εξ.), κάνοντας μια *tour d' horizon* στις τραγωδίες του ποιητή της *Οδύσσειας* και δίνοντας έμφαση στη μονολιθικότητα των ηρώων του, που συχνά αντιπαρατίθενται δραματικά προς τον όγλο, ο υποφαινόμενος ανέπτυξε το θέμα «Σημινικές αντιλήψεις στα θεατρικά έργα του Νίκου Καζαντζάκη» (σσ. 21 εξ.), αναλύοντας τη σημερινή «θεατρικότητα» των τραγωδιών, για τις οποίες μπορεί να αναφέρει ο δημιουργός τους πως δεν προορίζονται για θεατρική παράσταση, στη φαντασία του όμως, όταν τις συνθέτει, έχει συγκεκριμένες αντιλήψεις ως προς τη δια-